

RISE bæredygtighedsrapport

Solskin I/S 2017

Dato for dataindsamling 20-11-2018

Berns Landbrugsuniversitet

Skolen for landbrug, skovbrug og fødevarevidenskab HAFL

Response-Inducing Sustainability Evaluation RISE

Bedriftsprofil

Bedriftsleder	Lolke van Mulligen
Projekt	BD tjek 2018
År	2017
Interviewer/landbrugskonsulent	Tina Bøje Clausen
Dato for dataindsamling	20-11-2018
Dato for diskussion af resultater	30-11-2018
Dato for beregning	23-11-2018

Introduktion

Denne RISE rapport præsenterer resultatet af bæredygtighedsanalysen. Der informeres om analysens resultater, så de bliver formidlet klart, der kan stilles spørgsmål og der kan laves en handlingsplan for øget bæredygtighed.

Yderligere information om RISE

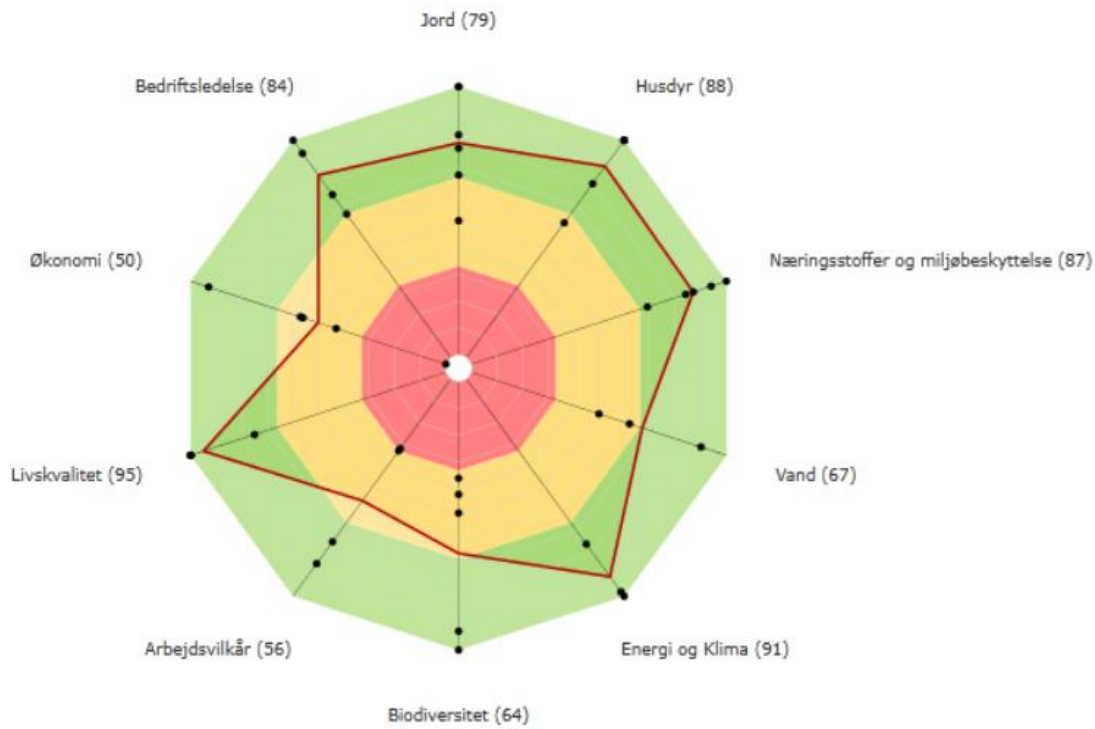
<http://rise.hafl.bfh.ch> og www.bæredygtighedstjek.dk

Bern University of Applied Sciences BFH

School of Agricultural, Forest and Food Sciences HAFL, RISE

Länggasse 85, CH-3052 Zollikofen, Switzerland

Bæredygtighedspolygon

— Graden af bæredygtighed
● Indikatorer

Lav præstation	Medium præstation	God præstation
----------------	-------------------	----------------

Forklarende noter

Resultatet af analysen kommer til udtryk gennem 10 emner, med hver deres underliggende indikatorer, som er illustreret ved de sorte prikker i polygonen. Denne bæredygtighedsanalyse indeholder en beskrivelse af de enkelte indikatorer. Scoren gives mellem 0-100 og deles op i tre farver (rød, gul og grøn). 100 og grøn er bedst.

Analysen omfatter din bedrift, hvor udgangspunktet er 2017-tal for besætningen, 2017-tal for mark- og gødningsplan samt 2017-årsregnskab, som baggrund for de økonomiske data.

Helt overordnet foregår livet og produktionen på bedriften på bæredygtig vis. De aktive valg, der er foretaget omkring bedriften, afspejles dermed i analysen. Udover at landbrugsdriften skal være rentabel og økologisk, så er det vigtigt for Lolke, at hans bedrift er i balance både dyreholdsmæssigt og næringsstofmæssigt. Der skal være plads til at gøre hvad Lolke og Lene har lyst til og de er stadig i gang med at finde deres balance mellem udbud og efterspørgsel af afgrøder og dyrehold.

Idéer og anbefalinger

Helt overordnet vurderes det, at produktionen og livet på den bedriften foregår på bæredygtig vis! Det er en flot polygon, der er kommet ud af analysen og der er hele 7 ud af 10 bæredygtighedstemaer med grøn score. Det betyder dog ikke, at Lolke og Lene er i mål på alle punkter, da der altid kan foretages justeringer. Områderne Livskvalitet samt Energi og Klima får højeste scorer, mens Økonomi og Arbejdsvilkår efterlader plads til forbedringer.

Hvor fokus skal være for at ændre bedriftens bæredygtighed, er i sidste ende op til Lolke og Lene selv, men anbefalingen herfra er, at kræfterne lægges på områderne Biodiversitet, Arbejdsvilkår og Økonomi.

Temaer & indikatorer

1	Jord	79
1.1	Jord management	67
1.2	Planteproduktivitet	77
1.3	Organisk stof i jorden	82
1.4	Reaktionstal	100
1.5	Jorderosion	100
1.6	Jordkomprimering	50

2	Husdyr	88
2.1	Husdyr management	100
2.2	Husdyrproduktivitet	62
2.3	Mulighed for naturlig adfærd	100
2.4	Dyrevelfærd	100
2.5	Husdyrsundhed	80

3	Næringsstoffer og miljøbeskyttelse	87
3.1	Materialeflow	94
3.2	Gødsning	69
3.3	Plantebeskyttelse	100
3.4	Luftforurening	84
3.5	Jord- og vandforurening	87

4	Vand	67
4.1	Vand management	50
4.2	Vandforsyning	90
4.3	Intensitet af vandforbrug	62
4.4	Kunstvanding	

5	Energi og Klima	91
5.1	Energi management	76
5.2	Energiintensiteten i landbrugsproduktionen	98
5.3	Drivhusgasbalance	100

6	Biodiversitet	64
6.1	Biodiversitets management	42
6.2	Naturområder med høj naturværdi	36
6.3	Landskabskvalitet	100
6.4	Produktionsintensitet	93
6.5	Mangfoldighed af landbrugsproduktionen	49

7	Arbejdsvilkår	56
7.1	Personaleledelse	85
7.2	Arbejdstid	33
7.3	Sikkerhed på arbejdspladsen	75
7.4	Løn og indkomstniveau	32

8	Livskvalitet	95
8.1	Beskæftigelse og uddannelse	100
8.2	Økonomisk situation	100
8.3	Sociale relationer	100
8.4	Personlig frihed og værdier	75
8.5	Sundhed	100
8.6	Yderligere livsaspekter	100

9	Økonomi	50
9.1	Likviditet	57
9.2	Indtjening	43
9.3	Økonomisk sårbarhed	56
9.4	Gældsætning	0
9.5	Evne til at forsørge husstanden	93

10	Bedriftsledelse	84
10.	Mål, strategier og implementering	100
10.	Adgang til information	66
10.	Risikostyring	94
10.	Robuste relationer	75

Forklarende noter

Tabellen ovenfor viser samtlige inddragede indikatorer med point mellem 0-100. De er også vist i polygonen, med farvekoder, som et udtryk for graden af bæredygtighed. De næste sider giver en detaljeret beskrivelse af hver indikator, hvor de gennemgås med 'Bæredygtighedsmål', 'Indhold' og 'Bedømmelse'. Således er scoren forsøgt belyst. De indrammede bokse under hver indikator indeholder de nærmere forklaringer og eventuelle anbefalinger til livet og produktionen hos Solskin I/S.

Detaljerede resultater

Jord	79
------	----

Beregningsvariant: RISE 3.0

En frugtbar jord er en begrænset, let nedbrydelige ressource, der er afgørende for både liv og produktion. Emnet afspejler jordbundens tilstand på gården og hvordan denne tilstand påvirkes af landbrugspraksis.

Forklarende noter

En ok score. Emnet har stor betydning for udbytter og jordens frugtbarhed - især på en økologisk bedrift. Det der trækker ned er at der ikke indhentes viden om jordens frugtbarhed og eventuelle næringsstofbehov.

Jordmanagement	67
----------------	----

Bæredygtighedsmål

Viden og teknologi er aktivt anvendt til at fremme en produktiv, stedstilpasset og jordbevarende anvendelse af landbrugsarealerne på bedriften

Indhold

En vurdering af om jordbundsanalyser, næringsstofferne kredsløb, omsætning af organiske materiale i jorden samt ændringer i jordens kulstofindhold er beregnet og taget med i betragtning, når planlægningen og dyrkningen af jorden startes op. Det tages også med i betragtning om der er gået landbrugsareal tabt indenfor de sidste ti år.

Bedømmelse

100 point tildeles, hvis alle de relevante analyser udføres og ingen landbrugsarealer er gået tabt.

Forklarende noter

En ok score. Det er negativt, at der ikke indhentes viden om jordfrugtbarhed (målt ved jordprøver og/eller humusanalyser).

Idéer og anbefalinger

Der kan med fordel foretages jordprøver og humusanalyser, hvilket kan optimere gødningsplanlægningen.

Planteproduktivitet	77
---------------------	----

Bæredygtighedsmål

Gennem passende udbytter pr. arealenhed, bidrager gården både med kvantitet og kvalitet til at opfylde efterspørgslen efter landbrugsprodukter og sikrer sin egen økonomiske konkurrenceevne

Indhold

Udbytter pr. arealenhed af alle afgrøder, der dyrkes på gården, er sat i forhold til regionale (DK) referencedata for meget høje, gennemsnitlige og meget lave udbytter. Desuden er produktkvaliteten vurderet ud fra regionale eller gårdspecifikke kriterier

Bedømmelse

De tre angivne referenceudbytter svarer til hhv. 100 RISE point (meget højt udbytte), 67 RISE point (gennemsnitligt udbytte) og 34 RISE point (lavt udbytte), 0 RISE point (intet udbytte), +/- 20-point korrektion for produktets kvalitet. Lineær interpolation bruges til at finde værdien mellem de tre definerede punkter

Forklarende noter

Fin score. Kornudbytter ligger lidt over regionalt gennemsnit. Og kvaliteten af både kirsebær og korn vurderer du er i orden.

Organisk stof i jorden**82****Bæredygtighedsmål**

Den dyrkede jord på gården er velforsynet med organisk stof, der sikrer, at indholdet af organisk stof i muldlaget i det mindste forbliver stabilt. Et stabilt indhold af organisk materiale i jorden er med til at sikre en tilstrækkelig forsyning af næringsstoffer og kan samtidig hindre at næringsstofferne udvaskes, bliver utilgængelige og giver anledning til en høj udledning af drivhusgasser (Kolbe, 2012).

Indhold

Enten er indholdet af organisk materiale i den dyrkbare jord direkte evalueret, eller også er en simpel ligevægt af organisk stof beregnet og vurderet på grundlag af sædskifte og landbrugsmetoder

Bedømmelse

Af hensyn til enkelthed, forudsætter RISE, at der er et højt og stabilt indhold af organisk stof i permanente græsarealer, permanente afgrøder og skov. Der er to muligheder for at vurdere situationen på agerjord (mineral jord). 1) Hvis pålidelige analysedata er tilgængelige, er indhold af organisk materiale i muldlaget vurderet ud fra højde over havet og jordtype. Retningsgivende data er leveret af en omfattende analyse af bayerske gårde (Capriel, 2010), men har dog ikke gyldighed for humusrige jorde (moser og tørv). 2) Hvis sikre data ikke er til rådighed, er en simpel omsætning af organisk materiale i jorden beregnet og evalueret, med en sondring imellem økologiske og konventionelle bedrifter. Koefficienterne for organisk stofomsætning er taget fra "Standortangepasste Methode" (Kolbe, 2008). Bedømmelsesfunktionerne af begge de anvendte fremgangsmåder i RISE er kun gældende for den tempererede klimazone. For områder uden for denne zone vil RISE bruge koefficienter, der endnu ikke er blevet videnskabeligt valideret.

Forklarende noter

Fin score hér. Totalt set indbygges humus i jorden fra afgrøderne, halm og husdyrgødning. Korn i sig selv tærer på jordens humus. Kløvergræs indbygger særskilt meget kulstof i jorden.

Reaktionstal**(100)****Bæredygtighedsmål**

Jordens reaktionstal er inden for det optimale interval for afgrøde vækst; jordbruget forårsager hverken tilsaltning eller forsuring udenfor dette interval.

Indhold

Jordens pH evalueres med hensyn til afgrødernes behov og risikoen for tilsaltning eller forsuring vurderes.

Bedømmelse

Jordforsuring og tilsaltning vurderes af en enkelt indikator i RISE, da begge er forbundet med jordens pH. 100 point tildeles hvis alle jorde på bedriften har en pH-værdi mellem 5,5 og 7,0. Point fratrækkes ved højere eller lavere pH-værdier. Yderligere point fratrækkes, hvis der anvendes sure gødninger uden at jorden bliver korrekt kalket. 25 point fratrækkes, hvis der anvendes mere end 100 kg/ha pr. år af fysiologisk sure handelsgødninger (fx urea, ammoniumsulfat). I tørre klimaområder, er tilstrækkelig dræning af jorden afgørende, og jordens pH bør ikke overstige 7,0.

Forklarende noter

Flot score – meeen! Det er ud fra din egen vurdering, så det flotte resultat hér skal understøttes af jordprøver før det er helt korrekt.

Jorderosion**100****Bæredygtighedsmål**

Mængden af jord tabt gennem vand- og vinderosion overstiger ikke tabs tolerancetærskler i selv de mest følsomme områder.

Indhold

Der spørges indtil hyppigheden og intensiteten af alle de erosionshændelser, der har fundet sted på gården gennem de seneste 5 år. Hertil kommer at oplysninger om klima, hældningsgradienter, jordtype, plantedække og landbrugspraksis anvendes til at beregne risikoen for vand- og vinderosion for de mest følsomme risikoområder.

Bedømmelse

100 point = ingen jorderosion er observeret; risikoen for erosion overstiger ikke jordens tabs tolerancetærskler selv i de højeste risikoområder.

Forklarende noter

Flot score – ingen kommentar, andet end at I skal holde fast i det gode resultat.

Jordkomprimering**50****Bæredygtighedsmål**

Naturligt dannede jorde er porøse strukturer med store porer (over 0,05 mm i diameter). Den porøse struktur er vigtig for luftning, dræning og rodgennemtrængning. På porøse jorde vil der være luft til rødderne, vand og rødder vil kunne finde vej mellem porerne og væksten af afgrøden vil være optimal. Komprimeres jorden vil jordstrukturen forringes, porerne reduceres eller forsvinde og afgrødens vækst vil hæmmes eller forhindres.

Indhold

Risiko for jordpakning vurderes på baggrund af risikofaktorer (hjul belastning, jordens fugtighed, jordtype, jordbearbejdning) og beskyttelsesfaktorer (reduktion af trykbelastning, forbedring af jordstabilitet).

Bedømmelse

100 point = ingen komprimering observeret. Jordbunden er hverken sårbar over for komprimering eller jordbearbejdning; maksimal hjulbelastning er 2,5 t eller derunder.

Forklarende noter

På bedriften er der observeret skadelig jordpakning, hvilket er nok til at trække scoren ned i middel.

Idéer og anbefalinger

Bliv ved med at anvende de små maskiner og bruge dybstrøelse som gødning, så kan I ikke gøre så meget andet.

Husdyr	88
--------	----

Beregningsvariant: RISE 3.0

Husdyrholdet er en integreret del af mange landbrugsproduktionssystemer. Husdyr holdes på en måde, der sikrer deres velfærd og ikke skader miljøet. Dyrevelfærd-venlig praksis omfatter de "fem friheder": frihed til at få dækket sult og tørst, fri for ubehag, fri for smerte, skade eller sygdom, frihed til at udleve normal adfærd, og fri for frygt og nød (FAWC, 1979). Samtidig bør høj ydelse og ressourceeffektivitet også blive videreført.

Forklarende noter

En fin gennemsnitsscore, som især af præget af de økologiske regler for hold af husdyr, der trækker scoren op.

Husdyr management	100
-------------------	-----

Bæredygtighedsmål

Husdyrholdet på gården forvaltes på en langsigtet og stedstilpasset måde for at optimere dyresundhed, dyrevelfærd og bæredygtighed

Indhold

En vurdering af, om husdyr-relaterede data indsamles og anvendes på en målrettet måde i avl og opdræt med henblik på at forbedre dyrevelfærden

Bedømmelse

100 point = systematisk overvågning og dokumentation af husdyrbruget (mht. sundhed og ydeevne), afbalancerede kriterier for udvælgelse og avlsarbejde.

Forklarende noter

Flot score - præget af, at produktionen er økologisk. Heri ligger bl.a., at forebyggende og præstationsfremmende foranstaltninger ikke er tilladt. Det er en score, der viser, at der er gode forhold for dyrene, med regelmæssig rengøring og løbende observationer. Den bevidste selektion gør, at kvæget er tilpasset bedriften og klimaet og det er med til at sikre det langsigtede mål.

Husdyrproduktivitet	62
---------------------	----

Bæredygtighedsmål

Passende ydeevne i forhold til dyretype opnås af husdyrene på gården.

Indhold

Årlig ydelse af alle kategorier af dyr på gården sammenlignes med regionale indsamlede data for meget højt, gennemsnitlig og meget lavt præstationsniveau. Produktkvalitet er også bedømt på grundlag af regionale eller gårdspecifikke kriterier.

Bedømmelse

De tre retningsgivende ydeevne-værdier er følgende: 100 RISE point (meget højt udbytte), 50 RISE point (gennemsnitligt udbytte) og 0 RISE point (meget lavt udbytte), +/- 20 point korrektion for produktkvalitet. Lineær interpolation finder den aktuelle værdi mellem de tre definerede punkter.

Forklarende noter

En relativ lav score. Du vurderer at dine tyrekalve vækstmæssigt ligger lige under landsgennemsnittet, hvilket trækker en del ned på scoren.

Idéer og anbefalinger

Du nævner at der stadig eksperimenteres for at finde balancen for jeres bedrift mht. antal dyr, race osv. Selvom i måske ikke er helt i mål, så er i på vej.

Mulighed for naturlig adfærd**100****Bæredygtighedsmål**

Anlæggene til husdyr giver dyrene mulighed for at udtrykke deres naturlige sociale liv, bevægelsesmønstre, hvile og søvn, foderoptagelse, udskillelse af affaldsstoffer, reproduktion, behagelighed og undersøgende adfærd.

Indhold

Der gøres en vurdering af, om dyrene bruger tilstrækkelig tid udendørs og har kontakt med andre dyr af samme art og om deres miljø tillader dem at opføre sig så naturligt som muligt.

Bedømmelse

100 point = baseret på nuværende viden, så tillader de forhold, hvorunder dyrene holdes en, for arten, passende adfærd for alle de adfærdsmønstre, som er kategoriseret i RISE.

Forklarende noter

Flot score. Der er mulighed for naturlige mønstre og generelt har dyrene det godt.

Dyrevelfærd**100****Bæredygtighedsmål**

De fysiologiske behov hos dyrene opfyldes; de lever i et, for arten, passende miljø.

Indhold

Der gøres en vurdering af, om temperatur, belysning, luftkvalitet, støjniveau og fodringsanlæg opfylder behovene hos de pågældende arter.

Bedømmelse

100 point = alle dyr lever under, for arten, passende forhold.

Forklarende noter

Dyrevelfærden er rigtig god - alle fysiske forhold med føde, ly og stress er optimale.

Husdyrsundhed**80****Bæredygtighedsmål**

Dyrene lever uden smerte og sygdom. Antallet af utilsigtede tab er så lille som muligt.

Indhold

En vurdering gøres ud fra antallet af utilsigtede tab, veterinære behandlinger, zootekniske indgriben og dyrenes ydre tilstand.

Bedømmelse

100 point = Ingen veterinære behandlinger er nødvendige, ingen dødelighed som følge af sygdom, skade eller ulykker, ingen lemlæstede dyr.

Forklarende noter

De gode forhold og den gode management af dyrene afspejles i sundheden.

Næringsstoffer og miljøbeskyttelse**87***Beregningsvariant: RISE 3.0*

Bæredygtig landbrugsproduktion gør brug af naturlige cyklusser af næringsstoffer. Den bevarer en god balance af næringsstoffer selv ved et højt produktivitetsniveau, samtidig minimeres miljøforurening og materialeforbrug.

Forklarende noter

Flot score. Balancen med både N og P er god, men med husdyr vil der altid være en fordampning af ammoniak, så derfor vil det ikke være muligt at score 100 %.

Materialeflow**94****Bæredygtighedsmål**

Gården fremmer bæredygtig produktion af forbrugsvarer, maskiner, infrastruktur, foder og gødning gennem ansvarligt materialeforbrug. Måltrettet materiale valg og effektiv ressourceudnyttelse forebygger affald.

Indhold

En vurdering er gjort (i) om der er prioriteret i brugen af næringsstoffer (primært foder og kunstgødning) enten produceret på bedriften selv eller i det mindste købt lokalt (inden for en region-specifik radius), (ii) om der i materiale- og udstyrsforbrug bliver overvejet bæredygtighedskriterier og især den cirkulære økonomi, (iii) om uproduktive tab forhindres.

Denne indikator integrerer oplysninger om følgende komponenter:

- (1) Selvforsyning af foder (beregnet): N- selvforsyning, P - selvforsyning.
- (2) Selvforsyning af gødningsforbrug (beregnet): N- selvforsyning, P - selvforsyning.
- (3) Regionaliteten af foder forsyning.
- (4) Regionaliteten af gødnings udbud.
- (5) Tab under plantedyrkning (" fodertab ").
- (6) Graden af gennemførelse af potentiel genanvendelse.

Bedømmelse

100 point = alle materialer er fremskaffet lokalt, fra bæredygtige kilder. Uproduktive tab minimeres.

Forklarende noter

Flot score! Selvforsyningsgraden for såvel foder og gødning er 100 %, hvilket trækker meget op. Det samme gør et lavt tab ved høst, lagring og fodring.

Gødskning**69****Bæredygtighedsmål**

En afbalanceret forsyning af næringsstoffer til afgrøderne giver gode udbytter og forhindrer samtidig skader på miljøet og mangel på næringsstoffer i jorden. Optimal brug er gjort af de næringsstoffer, som er til rådighed på gården og disse er kun suppleret med eksternt indkøbte næringsstoffer, hvor det er nødvendigt.

Indhold

Kvælstof og fosfor balancer beregnes på bedriftsniveau. Ud fra udbud og efterspørgselsdata, kan de retningsangivende værdier for bedømmelsesfunktionen justeres i de regionale data. Næringsstofoverskud vurderes mere kritisk end underskud i overskudsområder. Tolerancen for overskud er kun højere i tilfælde af en dårlig P forsyning, men ikke ved en dårlig N forsyning). En vurdering gøres også ud fra, om gødning bruges sparsommeligt i overensstemmelse med bedste praksis.

Denne indikator integrerer oplysninger om følgende komponenter:

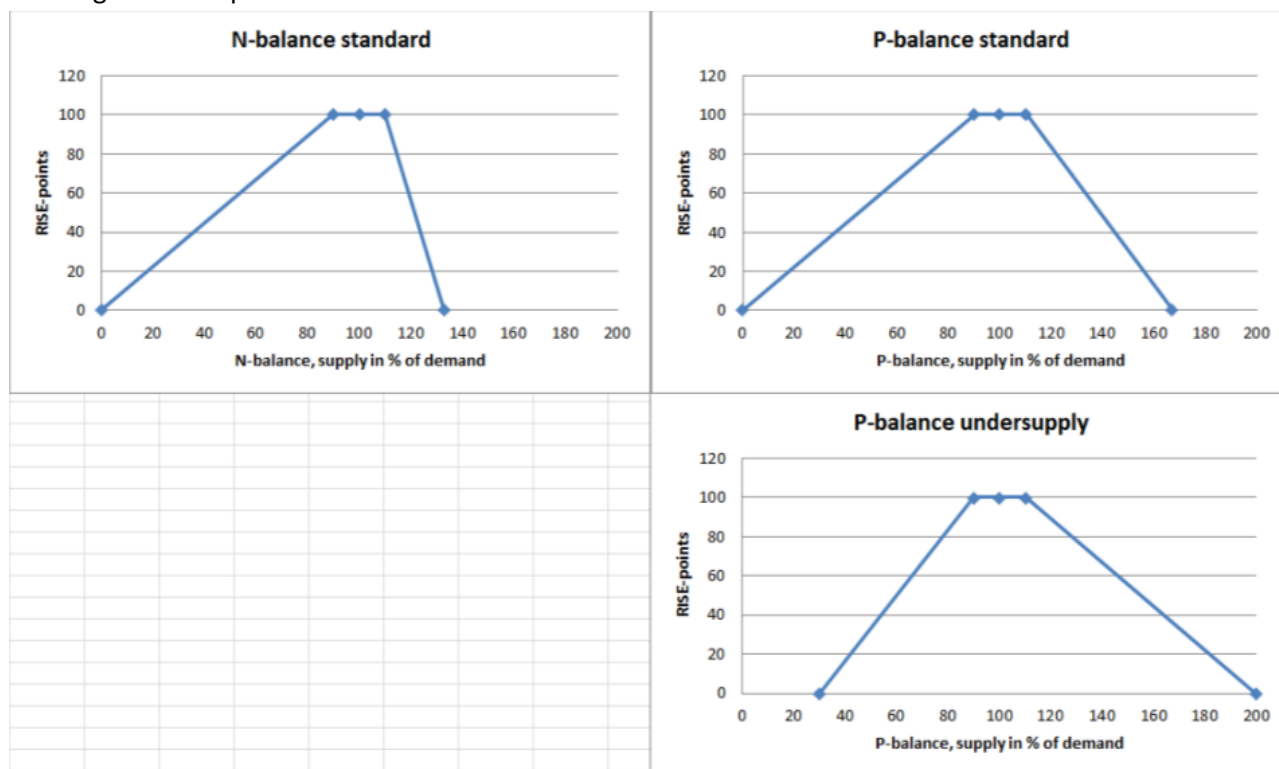
1) Gødningsforvaltning = Gødningsplanlægning (faktorer er taget i betragtning): afgrødernes behov for næringsstoffer (planlagte udbytter x kvalitet), resultater af jordbundsanalyser (P og K Indhold, tekstur, indhold af organisk stof.), atmosfærisk kvælstof immission, biologisk kvælstoffiksering, disponible mængder af organisk gødning (typer, Indhold af N og P, fortyndingsfaktorer), mobilisering af næringsstof fra afgrøderester, barkflis og grøngødning; anvendelse af gødning (faktorer, der tages i betragtning): tid og mængder (behovsspecifik anvendelse og frigivelse, type og formulering af gødning, doserings egnethed, præcis dosering og udspreddning (teknologi, vindhastighed).

2) Gårdens kvælstof balance.

3) Gårdens fosfor balance.

Bedømmelse

100 point = gødning bliver kun anvendt, hvor det er nødvendigt, på grundlag af de relevante analyseresultater. Gården har stabile N og P balancer, dvs. forskellen mellem udbud og efterspørgsel overstiger ikke 10 %. De nøjagtige detaljer i vurderingsfunktionen er defineret regionalt for både N og P. Som regel vil flere point blive fratrullet ved overskud end ved et tilsvarende niveau for underskud.

Figur 14. Standard bedømmelsessammenhænge for kvælstof balance (venstre) og fosfor balance (højre). Basis indikatorer for kvælstof og fosfor er baseret på regionale oplysninger.

Forklarende noter

Fin score! Forskellen på behovet og forbruget af kvælstof og er under 10 %, hvilket betyder at der er god balance imellem behovet og tilførslen. Til gengæld vurderes det at fosfor balancen er ringe. Dvs. der er et større behov for fosfor end der reelt tilføres.

Idéer og anbefalinger

Jordbundsanalyser kunne give et billede af hvor stor en fosformængde, der er tilgængelig i jorden.

Plantebeskyttelse**100****Bæredygtigheds mål**

Plantebeskyttelse på gården bygger på principperne om integreret plantebeskyttelse. Farlige stoffer, der er skadelige for miljøet anvendes kun, hvor det er strengt nødvendigt, og deres indvirkning på miljøet minimeres gennem målrettet udvælgelse og anvendelse.

Indhold

Der er gjort en vurdering af (i) i hvilket omfang problemerne ved plantebeskyttelsesmidler forvaltes i overensstemmelse med principperne for integreret plantebeskyttelse, (ii) toksicitet og persistens af eventuelle plantebeskyttelsesmidler, der anvendes, og (iii) om foranstaltninger er på plads til at minimere eventuelle utilsigtede bivirkninger forårsaget af anvendelse af genetisk modificerede organismer (GMO'er). Denne indikator integrerer oplysninger om følgende komponenter:

(1) Forvaltning af udfordringer ved plantebeskyttelse i henhold til principperne for integreret plantebeskyttelse: områdespecifikke tilpassede produktionssystemer, sortsvalg baseret på resistens og tolerance over for skadedyr og sygdomme, pålidelig identifikation af problemet forud for kemiske behandlinger, anvendelse af skadetærskler, brug af biologiske og mekaniske hellere end kemiske midler til plantebeskyttelse, at foranstaltninger bevarer effektiviteten af plantebeskyttelsesmidler (f.eks. ved herbicid rotation).

(2) Rettidig omhu i GMO-dyrkning: ved overholdelse af relevant lovgivning og opsatte foranstaltninger for at forhindre uønsket spredning eller krydsning af gener, bevarelse af specifikke GM-egenskaber (fx herbicid tolerance, modstandsdygtighed over for skadedyr), udvikle anvendelse af plantebeskyttelsesmidler efter indførelse af GMO.

Bedømmelse

100 point = anvendelsespraksis af plantebeskyttelsesmidler er helt i tråd med integrerede principper, eller ingen plantebeskyttelsesprodukter eller GMO'er anvendes.

Forklarende noter

Af helt naturlige årsager er der en høj score her. Det er godt for naturen, biodiversiteten og til at nedbringe forureningen, at der dyrkes efter økologiske principper.

Luftforurening	84
----------------	----

Bæredygtighedsmål

Opbevaring, anvendelse og bortskaffelse af materialer undgår gasemissioner, der truer eller skader sundheden for mennesker, dyr eller miljøet (luft, jord, vand og naturlige økosystemer).

Indhold

Denne indikator omhandler gasemissioner, der kan skade menneskers sundhed eller økosystemer. Det integrerer oplysninger om:

- (1) Ammoniak: mulig ammoniakfordampning fra husdyrproduktion (antal husdyr pr. arealenhed, bedømmelse af græsningspraksis, gylle-opbevaring, -spredning og inkorporering i jorden), mulig ammoniakfordampning fra importerede organiske gødninger (ved spredning og inkorporering i jorden), mulig ammoniakfordampning fra handelsgødning (type og mængde).
- (2) Udstødningsgasser, røg og lugt: Afbrænding af problematiske affald (fx plast), klager fra naboer på grund af ubehagelig lugt (fx fra stalde, gylleanlæg, spildevandsslam, biogasgæring eller kompostering).

Bedømmelse

100 point = ingen forureningsulykker og ingen risiko for at forurening vil forekomme.

Forklarende noter

OK score. Der er ingen klager over lugtgener og ingen emissioner fra afbrænding. Der anvendes en del maskiner med håndkraft, så derfor er der også begrænsning på forurening fra forbrændingsgasser. Ammoniakfordampning: Dyrebelægningsgraden vurderes at være lav, men dyrene er på græs - det påvirker risikoen for ammoniakfordampning negativt.

Idéer og anbefalinger

Med valget af fritgående dyr, så er der ikke meget der kan ændre på dette emne. En forbedring og optimering af udstødningsgasser m.v. er altid et godt valg, men det kræver nye maskiner.

Jord- og vandforurening	87
-------------------------	----

Bæredygtighedsmål

Opbevaring, anvendelse og bortskaffelse af materialer undgår flydende eller faste emissioner, der truer eller skader sundheden for mennesker, dyr eller miljøet (luft, jord, vand og naturlige økosystemer).

Indhold

Denne indikator omhandler flydende og faste emissioner, der kan skade menneskers sundhed eller økosystemer. Det integrerer oplysninger om:

- (1) Næringsstoffer (N og P): Forholdsregler i forbindelse med opbevaring og spredning af fast gødning og gylle, siloer, småparceller med risiko for udvaskning af næringsstoffer, ved midlertidig opbevaring af organisk gødning på bar jord.
- (2) Forurenende stoffer i gødning: tungmetaller, radioaktive isotoper, organiske stoffer (kompost, spildevandsslam), som ikke er blevet analyseret for forurenende stoffer, gylle og husdyrgødning, som indeholder antibiotikarester.
- (3) Plantebeskyttelsesmidler: bræmmer, vand erosion (6 m brede bevoksede buffer strimler, permanent vegetation langs markskel, forebyggelse af tilslemning, vedligehold af en høj grad af vandkapacitet = forebyggelse af overfladeafstrømning), forebyggelse af afdrift, økotoksikologiske egenskaber af plantebeskyttelsesmidler (toksicitet og persistens).

- (4) Forurenende stoffer i affald, restprodukter og spildevand: opbevaring og bortskaffelse af problematiske materialer, risici fra husholdnings- og gård-spildevand, andel af tilstrækkelig behandlet spildevand, forurening af vand forårsaget af husdyr, øvrige risici for jord- og vandforurening.

Denne indikator omhandler opbevaring, anvendelse og bortskaffelse af giftige stoffer (plantebeskyttelsesmidler, veterinærlægemidler, farvestoffer og farver, etc.), samt andre stoffer, der kan være skadelige for mennesker, dyr eller miljø (spildevand, affald, spild fra foder- eller gødningsforhandlere, etc.). Interviewpersoner er udspurgt om faktiske tilfælde af jord og vand forurening (i de seneste 5 år), og risikoen for om sådanne tilfælde af forurening vil ske i fremtiden vurderes også.

Bedømmelse

100 points = Ingen forureningsuheld og ingen risiko for forureningsuheld.

Forklarende noter

En flot høj score. Der er gode opbevaringsfaciliteter, randzoner m.v. overholdes ved gødsning, og der er ingen udledninger fra affald eller tilsvarende.

Vand

67

Beregningsvariant: RISE 3.0

Rent frisk vand er uundværlig for både menneskeliv, og til afgrøde- og husdyrproduktion. Landmandens produktionssystem påvirker mængden og kvaliteten af det vand, som er til rådighed for andre brugere. Dette emne omhandler:

- Kvaliteten og mængden af gårdens vandforsyning,
- Hvor intensivt og effektivt vandet anvendes i produktionen og
- Hvor bæredygtig gårdens markvandingspraksis er.

Forklarende noter

En overordnet flot score, for dette vigtige tema. Ud fra danske standarder er det naturligt med en god forsyning og derfor kan vand tages for givet. Det er dog stadig noget der skal holdes øje med, da vand er essentielt i enhver planteavl.

Vandmanagement

50

Bæredygtigheds mål

Viden og teknologi er aktivt anvendt til at sikre en effektiv, stedtilpasset og ressourcebesparende udnyttelse af vandressourcerne.

Indhold

Denne indikator er kun beregnet, hvis der anvendes "blå" vand (taget fra grundvandsmagasiner eller overflade vandområder) på gården (i modsætning til kun "grønt" vand, dvs. regnvand naturligt absorberet af planterne). Interviewpersoner er spurgt om, hvorvidt vandforbruget overvåges, om muligheden for at indsamle regnvand anvendes, hvor det kan lade sig gøre, om de er opmærksomme på de potentielle vandbesparende foranstaltninger, der kan gennemføres på gården og i hvilket omfang sådanne foranstaltninger faktisk er blevet indført.

Bedømmelse

100 point = vandforbrug overvåges, potentielle vandbesparende foranstaltninger er kendt og fuldt implementeret.

Forklarende noter

En lav score er opnået. Da det ikke er alle vandbesparelspotentialer der kendes eller udnyttes, trækker det ned for den samlede score.

Idéer og anbefalinger

Det vil være en god idé at se nærmere på vandforbruget og mulighederne for at indføre vandbesparende foranstaltninger, da der kan være besparelser at hente.

Vandforsyning**90****Bæredygtigheds mål**

Mængden og kvaliteten af gårdens vandforsyning er sikker på kort og lang sigt.

Indhold

Der spørges til den nuværende situation, tendenser og potentiale for konflikter vedrørende mængden og kvaliteten af vandforsyningen.

Bedømmelse

100 point = ingen problemer på gården (ingen grund til at øge dybden af brønde, ingen vandrelaterede konflikter, ingen forringelse af vandkvaliteten, ingen nedgang i vand tilgængelighed, ingen fald i grundvandsspejlet), sammen med et lavt regional vandbelastningsniveau som defineret af WBCSD Global Water Tool. (World Business Council for Sustainable Development)

Forklarende noter

Fin score - det afspejler at bedriften ligger i et område med god adgang til vand (regionalt "lavt vandstress"), kvalitet og tilgængelighed af vand giver ingen problemer. Hverken af teknisk art eller i forhold til naboer.

Intensitet af vandforbrug**62****Bæredygtighedsmål**

Mængden af vand, der anvendes i landbrugsproduktionen er tilpasset de lokale forhold gennem valget af afgrøder og timingen af dyrkningen. Gården er ikke afhængig af eksternt leveret vand og dets kunstvandingsbehov er minimeret.

Indhold

Behovet for vand til gårdens afgrøder og husdyr er beregnet på baggrund af regionale standard koefficienter og sammenlignet med vandforsyningen, bestemt af de klimatiske forhold i løbet af det pågældende år. Vandbehovet er skønnet under hensyntagen til timingen og varigheden af dyrkningen.

Bedømmelse

100 point = gårdens samlede behov for vand er mindre end den årlige mængde af regn, der falder på dens jord. Afgrødevalget og den tid af året, hvor afgrøderne dyrkes sikrer, at behovet for kunstvanding minimeres, hvilket forhindrer et strukturelt vand underskud.

Forklarende noter

Her er scoren rimelig lav. Bedriften er beliggenheden i et område, hvor nedbøren overstiger afgrødernes behov (generelt i området), hvorfor vandmagasinerne i jorden fyldes årligt. Alligevel er kunstvandingsbehovet stort. Det betyder altså at gårdens samlede behov for vand er større end det den årlige mængde regn kan bidrage med.

Idéer og anbefalinger

Der kan kigges lidt nærmere på valget af afgrøder. Vælges afgrøder med et lavere vandingsbehov vil scoren forventes at kunne forbedres.

Kunstvanding	81
--------------	----

Bæredygtighedsmål

Effektive kunstvandingsmetoder gør det muligt at opnå høje fysiske og finansielle udbytter.

Indhold

En vurdering af, om (i) kunstvanding udføres på en målrettet og effektiv måde, (ii) kunstvanding giver økonomisk mening og (iii) der er problemer i forbindelse med kunstvanding.

Bedømmelse

100 point = vanding udføres på en målrettet og effektiv måde, samt er økonomisk fornuftig og problemfri.

Forklarende noter

Fin score for vanding. Den kunstvanding, der foretages, foregår teknisk og planlægningsmæssigt fint. Det trækker ned, at der ingen fokus er på vandbesparende potentialer.

Energi og Klima	91
-----------------	----

Beregningsvariant: RISE 3.0

For at være bæredygtig skal landbrugsproduktionen være energieffektiv og ikke afhængig af ikke-vedvarende, miljøskadelige energibærere. Dette er med til at beskytte klimaet, hvilket igen har en indvirkning på sundheden hos planter, mennesker og dyr.

Forklarende noter

Flot score! Det skyldes især at der er undersøgt for energibesparende foranstaltninger. Derudover er drivhusgasemissionen også i balance.

Energi management	76
-------------------	----

Bæredygtigheds mål

Bæredygtig energi-anvendelse fremmes gennem den aktive udbredelse af viden og teknologi.

Indhold

Denne indikator beregnes kun, hvis energi faktisk anvendes på bedriften (i modsætning til hvis det kun er arbejdskraft fra mennesker og dyr). Interviewpersoner er spurgt om hvorvidt energiforbrug overvåges, om mulighederne for at producere vedvarende energi på gården bliver brugt, om de er opmærksomme på de potentielle energibesparende foranstaltninger, der kan gennemføres på gården og i hvilket omfang sådanne foranstaltninger faktisk bliver gennemført.

Bedømmelse

100 point = energiforbruget overvåges, fuld brug af mulighederne for produktion af vedvarende energi, der er en bevidsthed om de potentielle energibesparende foranstaltninger, og disse gennemføres fuldt ud.

Forklarende noter

God score for energimanagement. Der er styr på energibesparende foranstaltninger og nogle af dem er gennemført. Muligheden for energiproduktion (solceller, vindmølle) er ikke udnyttet.

Bæredygtigheds mål

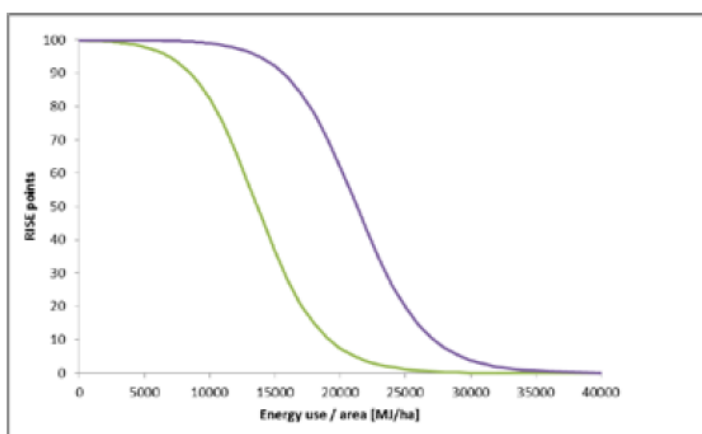
En Landbrugsproduktion der ikke er afhængig af ikke-vedvarende energikilder.

Indhold

Udnyttelsesintensiteten og procentdelen af ikke-vedvarende energibærere på gården beregnes som en enkelt indikator. Dette indebærer fastsættelse af den anvendte mængde og, hvor det er relevant, omfanget af energiforbrug pr. arealenhed af alle anvendte energibærere. Kun gårdens direkte energiforbrug er taget i betragtning, hvorimod indirekte energi ikke er inkluderet (dvs. den energi, som er "indeholdt" i bygninger, maskiner og produktionsinput).

Bedømmelse

Energiintensiteten er scoret ved hjælp af en sigmoid kurve. Bedømmelsesfunktionen er baseret på data indsamlet gennem 15 års erfaring med RISE og er blevet kalibreret til at være meget følsom i pointgivning til energiintensive gårde i industrialiserede lande. Procentdelen af vedvarende energi har en modulerende effekt; en højere procentdel af vedvarende energi fører til en højere score for det samme niveau af energiintensitet (kurven skifter til højre), og der er en noget større tolerance op til overgangspunktet (hvor kurven bliver bredere).

Eksempel på bedømmelsen af energiintensiteten ved 50% (grøn kurve) og 100% (lilla kurve) vedvarende energi.

Forklarende noter

Flot score! Bedriftens energiforbrug er lav i forhold til landsgennemsnittet.

Bæredygtighedsmål

De årlige netto drivhusgasemissioner på gården, der anvendes under produktionen, overstiger ikke den mængde, som det vil være nødvendigt at holde sig under i udledning, for at forhindre en stigning af den gennemsnitlige globale temperatur på mere end 2 °C i forhold til det førindustrielle niveau.

Indhold

En drivhusgas balance er beregnet ved hjælp af data om markbrug, energiforbrug, produktionsmetoder, husdyrhold og arealanvendelse, og derefter bedømt mod globale og/eller EU-data.

Bedømmelse

Bedømmelsesfunktionen tildeler point som følger: 100 point = 1,1 t CO₂ ækvivalenter/ha (gennemsnit globale emissioner i 1990), 67 point = 2,0 t CO₂ ækvivalenter/ha (EU 15 gennemsnittet i 1990 minus 20 %), 50 point = 2,5 t CO₂ ækvivalenter/ha (EU 15 gennemsnittet i 1990), 0 point = 5 t CO₂ ækvivalenter/ha (to gange EU 15 gennemsnittet i 1990). De retningsgivende værdier er baseret på data i Nabuurs et al. (2007), Smith et al. (2007), FAOSTAT (faostat.fao.org) og EØS (2013). Kun en begrænset reduktion af drivhusgasemissioner vil være muligt, hvis efterspørgslen efter landbrugsprodukter forbliver uændret. De anslåede gennemførlige reduktioner er baseret på data i Weiske et al. (2006).

Forklarende noter

Flot score! Drivhusgasbalancen er fin i forhold til emissionen fra bedriftens husdyr og gødning.

Biodiversitet

64

Beregningsvariant: RISE 3.0

Mangfoldigheden af levende organismer og sundheden i økosystemer er tæt forbundet. Faktisk er landbrugsproduktion og menneskelivet i sig selv kun overhovedet mulig takket være regulering af vand, kredsløb af næringsstoffer og luftarter, bestøvning, dannelse af jord og andre funktioner, udført af økosystemer.

Forklarende noter

En svag score, der indikerer manglende fokus på emnet. Det vil sige, at landbrugsdriften kun i mindre grad understøtter det vilde livs udfoldelsesmuligheder og forskelligheder - det vilde liv omfatter flora, fauna og jordliv med mikroorganismer. Det trækker op, at de fleste arealerne dyrkes ekstensivt med afgræsning.

Biodiversitets management

42

Bæredygtighedsmål

Gården har et forvaltningssystem vedrørende biodiversitet, der inkorporerer en strategisk og systematisk tilgang til planlægning, beslutningstagning, gennemførelse og overvågning af aktiviteter rettet mod beskyttelse af arter og økosystemers bevaring.

Indhold

Gården skal enten modtage omfattende rådgivning om biodiversitet eller have en viden om den aktuelle situation. Der bør også være planlægning og gennemførelse af foranstaltninger til beskyttelse af arter og levesteder og overvågning af den succes, de gennemførte foranstaltninger udfører. En række landbrugsforanstaltninger til fremme af biodiversiteten bør gennemføres på dyrkningsarealer (og eventuelt også på uproduktiv jord, i skov).

Bedømmelse

100 point for omfattende rådgivning om biodiversitet eller en viden om den aktuelle situation, planlægning og gennemførelse af foranstaltninger til beskyttelse af arter og levesteder og overvågning af den succes, som kommer ud af de foranstaltninger, der gennemføres. Desuden bør en række landbrugsforanstaltninger til fremme af den biologiske mangfoldighed gennemføres på landbrugsarealet (og også eventuelt på uproduktiv jord, i skov)

Forklarende noter

Lav score. Det trækker ned at der ikke er en plan for eller viden om at øge eller pleje nuværende biodiversitet/natur på bedriften. Det er begrænset hvilke foranstaltninger, der er foretaget for at fremme biodiversiteten.

Idéer og anbefalinger

Få lavet en naturplan og foretag de anbefalinger der følger med. Start med at værne om den natur, der allerede er på ejendommen.

Naturområder med høj naturværdi**36****Bæredygtighedsmål**

Gården huser flere områder med potentiel stor biodiversitet, der giver et levested for sjældne og specialiserede planter og dyr.

Indhold

En vurdering er lavet af den procentdel af landbrugsarealet, der har en høj økologisk værdi. Det vurderede område kan valgfrit udvides til hele gårdområdet.

Bedømmelse

100 point tildeles, hvis 9 % af gården har stort potentiale for biodiversitet. I FN-konventionen om den biologiske mangfoldighed (Nagoya, Aichi), hedder det, at 17 % af landområdet bør forvaltes for naturens skyld. Dette mål er justeret til 9 % for Danmark.

Forklarende noter

Der er pt. kun 6 % af bedriftens areal, der vurderes til at have en høj økologisk værdi. Der er hér plads til forbedringer. Selvom der er økologiske naturarealer er der for eksempel ikke §3-beskyttede naturtyper.

Idéer og anbefalinger

Som nævnt tidligere kan der laves en naturplan, så der kommer mere natur på ejendommen. Tilplantning med skov, flere vedvarende græsarealer, der kun bruges til afgræsning og anden ekstensivering af landbrugsarealerne vil øge scoren.

Landskabskvalitet**100****Bæredygtighedsmål**

Landskabs elementer er godt forbundet, så mobile dyrearter kan flytte fra et økologisk springbræt til et andet. Der er ingen "erosion" af økologiske strukturer.

Indhold

En vurdering af forbundet infrastruktur af økologisk værdifulde habitat i landskabet, samt hvordan andelen af disse strukturer har udviklet sig over de sidste 10 år.

Bedømmelse

100 point tildeles, hvis 100 % af agerjorden indeholder eller er i tæt nærhed (< 50 m) til økologisk værdifulde strukturer, og hvis disse strukturers udvikling har fulgt en positiv tendens (+/- 20 point).

Forklarende noter

Fin score. En stor del af bedriftens areal ligger tæt på områder med høj økologisk kvalitet.

Produktionsintensitet	93
-----------------------	----

Bæredygtighedsmål

Produktionens intensitet er lav nok til at give levested til en mangfoldig flora og fauna.

Indhold

Intensiteten af gødskning, brug af plantebeskyttelsesmidler og husdyrproduktion (belægningsgraden) beregnes på områdebasis og de foranstaltninger, der træffes for at fremme biodiversiteten på landbrugsområdet registreres. Begge aspekter bliver derefter vægtet.

Bedømmelse

100 point = ingen kvælstof gødskning (0 kg N pr. ha), ingen brug af plantebeskyttelsesmidler, lav belægningsgrad (1 dyreenhed pr. ha). Eventuelt sprøjtemiddel der benyttes, har kun et lavt niveau af giftighed for ikke-målorganismer (bl.a. gavnlige insekter og vandorganismer) og lav persistens (halveringstid < 1 måned).

Forklarende noter

Flot score. Det skyldes især at gødskningsintensiteten og belægningsgraden for dyrehold (antal DE/ha) er lav. Derudover tilføres der ikke sprøjtegifte.

Mangfoldighed af landbrugsproduktionen	49
--	----

Bæredygtighedsmål

Gennem forskellige landbrugsproduktioner og anvendelse af genetisk forskellige afgrøder og husdyr på bedriften, så vil gården bidrage til overlevelse og udvikling af plante- og husdyrgenetiske ressourcer. Dette bidrager til at sikre, at en bred vifte af primært genmateriale stadig vil være til rådighed for fremtidige generationer til avl og forædling. Ved at dyrke forskellige afgrøder, er gården med til at skabe et mere varieret kulturlandskab.

Indhold

En vurdering er lavet over forskellige aspekter af produktionens mangfoldighed: antallet af forskellige typer arealanvendelser, antallet af mark- og permanente afgrøder, antallet af husdyrracer på gården (med bonus point for gamle eller truede sorter og racer); permanente græsarealer, brugshyppighed og udbytter evalueres; biavl er vurderet positivt.

Bedømmelse

100 point = 5 forskellige typer arealanvendelser, 6 forskellige husdyrracer, 3 sjældne og/eller gamle racer eller sorter og bier holdes på gården, høj procentdel af forskellige permanente græsarealer (vurdering baseret på brugshyppighed og udbytte), 10 forskellige plante- og permanente afgrøder (for > 10 ha af mark- og permanente afgrøder, 10 afgrøder; for under 10 ha af mark- og permanente afgrøder, 1 afgrøde pr. ha).

Forklarende noter

En lav score, der trækkes ned af manglen på gamle eller sjældne sorter af afgrøder.

Idéer og anbefalinger

Der kan indføres sjældne racer og mere varieret udvalg af afgrøder på bedriften.

Arbejdsvilkår**56****Beregningsvariant: RISE 3.0**

En engageret og produktiv arbejdsstyrke er en grundlæggende forudsætning for en vellykket bedrift. Begge disse træk er stærkt påvirket af gårdbaseret arbejdsvilkår. Denne indikator vurderer de objektive arbejdsvilkår for gårdens ansatte og selvstændige arbejdskræfter

Forklarende noter

Relativ lav score. Ingen ferie eller weekend vil automatisk trække scoren ned. Der tages ikke højde for at landbruget også anses som en hobby for mange.

Personaleledelse**85****Bæredygtighedsmål**

God personaleledelse sikrer, at gården har en tilstrækkelig kort-, mellem- og langsigtet dannelse af tilfredse, motiverede og tilstrækkeligt uddannet personale. Der er ikke megen potentiel konflikt takket være gennemskuelige og rimelige vilkår og ansættelsesforhold.

Indhold

En vurdering af, om bedriften har en professionel, fremadrettet praksis for personaleledelse på plads, og om arbejdsvilkår er i overensstemmelse med anstændige arbejdsforhold, der er fastsat i relevante menneskerettighedskonventioner og aftaler.

Bedømmelse

100 point = personalebehov er kendt/ arrangementer er på plads for at klare erstatning af arbejdstagere, som forlader bedriften af aldersrelaterede årsager/ et læreplads-program er på plads/ skriftlige ansættelseskontrakter/ lønsedler/ arbejdstilladelser til al personale/ foranstaltninger der træffes for at motivere arbejdsstyrken (f.eks. incitamenter, ros)/ beskyttelse mod uberettiget afskedigelse/ tilstrækkelig indkomst i tilfælde af ulykker, sygdom, barsel mv/ ingen diskrimination/ ingen tvangsarbejde af nogen art/ frihed til at danne fagforeninger.

Forklarende noter

God score. Motivationen er god, minimumslovgivningen for arbejdsforhold er overholdt og alle har ret til videreuddannelse.

Arbejdstid**33****Bæredygtighedsmål**

Alle personer, der arbejder på gården har nok fritid, til at komme sig fysisk og mentalt, så de kan forblive sunde og produktive i det lange løb.

Indhold

Daglige, ugentlige og årlige arbejdstider og årlig ferie registreres og evalueres i forhold til regionale normer.

Bedømmelse

100 point = 5,5 dage om ugen, 44 timer om ugen, 6 ugers betalt ferie om året, overarbejde vederlag. Disse værdier er justeret til dansk niveau.

Forklarende noter

Her er opnået en lav score. Det er arbejdstiden, der trækker ned. Holdes der hverken weekend eller ferie vil scoren blive lav. Overvejelserne her går på, at det er nødvendigt med tid til at rekreere både fysisk og psykisk for at kunne bevare arbejdsevne og fysik i det lange løb.

Idéer og anbefalinger

Overvej at finde mere tid til ferier sammen.

Sikkerhed på arbejdspladsen**75****Bæredygtighedsmål**

Der træffes passende foranstaltninger for at sikre, at antallet af arbejdsulykker og tilfælde af sygdom på gården minimeres. Børn er ikke skadet af arbejde, de udfører på gården.

Indhold

En vurdering er lavet på baggrund af frekvensen af arbejdsulykker og tilfælde af sygdom på gården, de trufne foranstaltninger for at forhindre dem, og om der er risiko for ulovligt børnearbejde. Fig 33.

Bedømmelse

100 point = ingen arbejdsulykker og/ eller sygdomme i de seneste 5 år/ sikkerhedsstrategier er implementeret/ sikker opbevaring og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler/ kun plantebeskyttelsesmidler med lav toksicitet er brugt/ intet problematisk børnearbejde.

Forklarende noter

God score. Børn under 16 år arbejder sikkert og uden negative følger på arbejdspladsen, der har ikke været arbejdsulykker. Og der anvendes ikke kemiske midler i markbruget eller til udvortes brug i besætningen. Der arbejdes ikke systematisk med arbejdssikkerhed - det trækker ned.

Idéer og anbefalinger

Overvej at få aftalt et besøg med en arbejdsmiljørådgiver.

Løn og indkomstniveau**32****Bæredygtighedsmål**

Ansatte på gården tjener en timeløn, der giver dem mulighed for at leve komfortabelt over fattigdomsgrænsen, når de arbejder efter normerede timer.

Selvstændige (hovedsageligt familiemedlemmer, der ikke får udbetalt en løn) modtager også en hensigtsmæssigt kompensation (via privat forbrug og ikke-monetære ydelser), og gården leverer et meget positiv økonomisk afkast.

Indhold

Indtægten hos de mennesker, der arbejder på gården bliver sammenlignet med deres finansielle behov. Selvstændige er også spurgt om gårdens økonomiske resultater (f.eks hvordan værdien af virksomheden, har ændret sig, private konto indskud/ hævnings, opbygning af reserver, dannelse af egenkapital), da det er muligt, at andre aktiver kan have været akkumuleret på gården udover dem, der anvendes til eget forbrug.

Bedømmelse

34 point = de ansatte, der arbejder på gården tjener en timeløn, der giver dem mulighed for at leve på fattigdomsgrænsen, når de arbejder normerede timer. 100 point = timelønnen er det dobbelte af fattigdomsgrænsen for en gennemsnitlig husstand. For selvstændige (ubetalte familiemedlemmer, der arbejder på gården), er den samme beregning foretaget på grundlag af tal, der fremkommer ved at dividere

det private forbrug plus alle de ikke-monetære fordele, som er nydt af husstanden med det samlede antal arbejdstimer, som er udført af alle selvstændige. De relevante grænseværdier (fattigdomsgrænsen, faktor for 100 point, husstandsstørrelse, normal arbejdstid) er justeret til dansk niveau. Ekstra point tildeles eller trækkes (+/- 50) baseret på gårdens økonomiske resultater.

Forklarende noter

Lav score. Der arbejdes meget mere pr. år end normen for selvstændige i Danmark. Da 100 point kræver det dobbelt af fattigdomsgrænsen (som er ca. 300.000 kr.) er jeres husstandsforbrug på omkring 400.000 kr. ikke stort.

Livskvalitet

95

Beregningsvariant: RISE 3.0

En stor tilfredshed med arbejdet og livet i almindelighed er vigtig for den fysiske, psykiske og sociale trivsel for de mennesker, der bor på gården. Livskvalitet, tilfredshed og lykke er vigtige indikatorer for succesfuld bæredygtig udvikling. Livskvalitet opnås, når individuelle mål løbende bliver opfyldt.

Forklarende noter

Livet på gården leves generelt i stor tilfredshed.

Beskæftigelse og uddannelse

100

Bæredygtighedsmål

Alle gårdens personale er tilfredse med deres beskæftigelse og deres grund- og løbende uddannelse.

Indhold

En vurdering er lavet for alle interviewede af, hvor vigtig deres beskæftigelse og grunduddannelse og løbende uddannelse er for dem, og hvor tilfredse de er med deres nuværende situation i denne henseende.

Bedømmelse

100 point = meget tilfredse med nuværende beskæftigelse (på bedriften, bibeskæftigelsesaktiviteter, husholdningsarbejde osv.: arbejdstype, arbejdstid, arbejdsbelastning, forholdet til øvrige ansatte, myndigheder, kunder osv.; tilfredshed, motivation), grunduddannelse (varighed, type og niveau af uddannelse, etc.) og løbende uddannelse (kurser, selvstudium, erfa-grupper, etc.).

Forklarende noter

Stor tilfredshed med emnet.

Økonomisk situation

100

Bæredygtighedsmål

Al personale på bedriften er tilfredse med deres økonomiske situation.

Indhold

Alle interviewpersonerne bliver adspurgt, hvor vigtigt deres økonomiske situation er for dem, og hvor tilfredse de er med det.

Bedømmelse

100 points = meget tilfredse med løbende indtjening (fra landbrugsarbejde, bibeskæftigelses aktiviteter, andre kilder, etc.) og levestandard (bolig, muligheder, forbrug, uddannelse, ferier, fritid, pension mv).

Forklarende noter

Der er en rigtig god tilfredshed med den økonomiske situation samt levestandarden.

Sociale relationer	100
--------------------	-----

Bæredygtigheds mål

Al personale på bedriften er tilfredse med deres sociale relationer.

Indhold

Alle interviewpersonerne bliver adspurgt, hvor vigtigt sociale relationer er for dem, og hvor tilfredse de er med deres nuværende situation i denne henseende.

Bedømmelse

100 point = meget tilfredse med familie situationen (forhold med partner, livet sammen, kommunikation, overvejelser, interaktion, etc.) og socialt miljø (venner, kolleger, naboer, osv.; hjælp, støtte, venlighed, tillid).

Forklarende noter

Der er også her tilfredshed. Såvel med de familiære forhold som med den bredere omgangskreds/lokale område.

Personlig frihed og værdier	75
-----------------------------	----

Bæredygtigheds mål

Alt personale på bedriften er tilfredse med deres personlige friheder og deres evne til at leve af deres personlige værdier.

Indhold

Alle interviewpersonerne bliver adspurgt, hvor vigtigt personlige friheder og evnen til at leve af deres personlige værdier er for dem, og hvor tilfredse de er med deres nuværende situation i denne henseende.

Bedømmelse

100 points = meget tilfredse med stabiliteten af den samlede politiske og økonomiske situation (sikkerhed, fred, korruption, inflation, priser, beskæftigelse, etc.), personlige friheder (hobbyer, afslapning ,aktiviteter, kontakter) og kulturelle og åndelige liv (musik, dans, lokal kultur og traditioner, teater, film, litteratur, billedkunst osv.; religion, spiritualitet, etc.).

Forklarende noter

Generel tilfredshed men mener der skal mere fokus på klima og den natur på den politiske dagsorden.

Sundhed	100
---------	-----

Bæredygtighedsmål

Personalet på bedriften er tilfredse med deres helbredssituation.

Indhold

Alle interviewpersonerne bliver spurgt, hvor vigtigt deres helbred (herunder tidspres og stress) er for dem, og hvor tilfredse de er med deres nuværende situation i denne henseende.

Bedømmelse

100 point = meget tilfredse med (fysisk og psykisk) sundhed og tidsstyring (tidspres, stress).

Forklarende noter

Sundheden er i top. Det tillægges flere aspekter, bl.a. glæden ved arbejdet med økologi.

Økonomi**50****Beregningsvariant: RISE 3.0**

En gård er først og fremmest en virksomhed, der skal levere økonomiske mål, mens den arbejder inden for de relevante miljømæssige og sociale forhold. Målet er at sikre, kort- og langsigtet rentabilitet af virksomheden og til at bevare eller endda forbedre produktiviteten således at virksomheden kan udvikle sig i en stabil og selvvalgt måde, der sikrer eksistensgrundlaget for landmandens familie og indkomsten for de ansatte på gården.

Forklarende noter

Økonomisk bæredygtighed forholder sig til bedriftens likviditet, stabilitet og rentabilitet samt gældsætning og sikkerhed af levebrødsvej. Økonomien trækkes ned af scoren for likviditet, indtjening, økonomisk sårbarhed og gældsætning.

Likviditet**57****Bæredygtigheds mål**

Gårdens likvide aktiver er tilstrækkelige til at opfylde dens økonomiske forpligtelser på alle tidspunkter.

Indhold

En vurdering er lavet af forholdet mellem kontante reserver (likvide aktiver plus tilgængelige kreditmuligheder) og de gennemsnitlige ugentlige udgifter (årlige udgifter divideret med 52 uger), dvs. det antal uger, at gården kan leve af sine likvide reserver. Gårdens reserver anses for at være tilstrækkelig, hvis, det på ethvert tidspunkt i sine produktions cyklusser, er i stand til at betale løn, regninger fra leverandører, afdrag og renter på lån ud af egne reserver.

Bedømmelse

100 point = 40 uger af kontante reserver. 0 point = 0 uger af kontante reserver.

Forklarende noter

Likviditetsreserven viser, hvor mange uger bedriften kan fortsætte, hvis indtægterne forsvinder helt. Bedriften kan fortsætte i ca. 22 uger - målet er mere end 40 uger, så derfor en middel score.

Idéer og anbefalinger

Tag eventuelt en snak med en driftsøkonom omkring emnet.

Indtjening**43****Bæredygtighedsmål**

Gården er økonomisk rentabelt både på kort og lang sigt. Med andre ord, dens indtjening gør det muligt at opfylde sine økonomiske forpligtelser, foretage investeringer og opnå en fortjeneste, der i tilstrækkelig grad giver afkast af egenkapitalen investeret i virksomheden.

Indhold

Forholdet mellem virksomhedens nettoindkomst (operating cash flow) og driftens salg vurderes. Hvis de relevante regnskabsmæssige data er tilgængelige, er egenkapitalforrentningen også vurderet, dvs. forholdet mellem overskuddet (nettoindkomst minus afskrivninger) og investeret egenkapital.

Bedømmelse

Nettoindkomst i forhold til salg: 30% = 100 point/ 20% = 67 point/ 0% = 0 point

Forrentning af egenkapital: 5% = 100 point/ 0% = 0 point

Hvis begge tal kan beregnes og tildeles en score, benyttes den gennemsnitlige score.

De retningsgivende scoringer er justeret til dansk niveau.

Forklarende noter

Middel score. Nettoindkomsten i forhold til salget ligger på ca. 12 % og afkastet på egenkapitalen ligger på ca. 21 %. Dvs. forrentningen af egenkapitalen ser fin ud, men nettoindkomsten i forholdet til salget ligger under middel.

Økonomisk sårbarhed

56

Bæredygtighedsmål

Gården er økonomisk stabil. Det betyder, at den, som et gennemsnit af en længere periode, er i stand til at stå igennem dårlige tider uden overskud, med et normalt niveau af forbrug i husholdningen, og at den langsigtede produktions fremtid på gården er sikker.

Indhold

Gården har flere strenge at spille på, opretholder en moderne infrastruktur og er derfor ikke helt afhængig af markedsprisudviklingen eller bestemte kunder. Garanteret adgang til jorden betyder, at det er muligt at planlægge og sikre fortsættelsen af produktionen på lang sigt, mens en høj soliditet giver landmanden mulighed for at træffe sine egne beslutninger om, hvordan virksomheden skal udvikle sig.

Bedømmelse

100 point = gårdens infrastruktur er i god stand, gården har flere kunder i alle sine vigtigste aktivitetsområder, dens vigtigste indtægtskilde udgør mindre end 20 % af de samlede forretnings indtægter (risikospredning), langsigtet adgang til al jord er sikret og bedriften har en høj soliditetsgrad.

Forklarende noter

En middel score for økonomisk sårbarhed. Det er positivt, at der er potentielt mere end to aftagere af hvert produkt. Det trækker ned at der kun er delvist kapacitet til at bibeholde og udvide bedriften.

Gældsætning

0

Bæredygtighedsmål

Gårdens gældsætning er ikke problematisk og er i overensstemmelse med dets finansielle ressourcer. Der er spillerum for at påtage sig mere gæld, hvis det er nødvendigt, f.eks. for at klare sig igennem en periode, hvor det er kort med midler.

Indhold

Forhold mellem gæld og egenkapital: begrebet er beregnet som forholdet mellem nettogælden og virksomhedens nettoindkomst. Dette giver mulighed for at beregne et tal, som er det antal år, det ville være nødvendigt for fuldt ud at tilbagebetale gårdens gæld med dets nuværende nettoindkomst.

Dækningsgrad af kortfristet gæld: dette er forholdet mellem obligatoriske gæld (renter og faste afdrag) og nettoindkomst. Det udtrykker den procentdel af nettoindkomsten, der i øjeblikket bruges til at betale af på gæld, og om der er spillerum til at påtage sig mere gæld på kort sigt, f. eks. for at komme igennem en periode, hvor markedet er ugunstig eller for at foretage investeringer.

Indikatoren score beregnes som gennemsnittet af de to komponenter.

Bedømmelse

Forhold mellem gæld og egenkapital: 100 point, hvis gården behøver 5 år til at tilbagebetale sin gæld med dens driftslikviditet / 0 point ved 20 år.

Dækningsgraden af gæld: 100 point hvis der er 0 % gældsbetaling af virksomhedens nettoindkomst/ 67 point hvis der er 50 %/ 0 point, hvis 100 % af nettoindkomsten bruges til at afbetale af på gæld.

Disse grænseværdier er justeret til regionalt niveau. Indikatorens resultat er gennemsnittet af de to komponenter.

Forklarende noter

Det er muligt at betale af på gælden, men det vil tage 31,5 år at komme af med nettogælden, så derfor er scoren 0. Det er 108 % af jeres nettoindkomst, der går til at betale gælden af, hvilket giver 0 point.

Idéer og anbefalinger

Tag eventuelt en snak med en driftsøkonom omkring emnet.

Evne til at forsørge husstanden

93

Bæredygtighedsmål

Gårdens indkomst er tilstrækkelig til at sikre det økonomiske udkomme til husstanden (familiemedlemmer, der ikke får udbetalt løn).

Indhold

En evaluering er lavet af forholdet mellem private udgifter og et korrigeret eksistensminimum. Eksistensminimummet korrigeres for størrelsen af landmandens familie og alle betalinger i naturalier modtaget af gården er fratrullet. Det private forbrug hos familiemedlemmer, der ikke har fået udbetalt løn (landmandens familie) bør klart overstige eksistensminimum.

Bedømmelse

Mellem 34 og højst 66 point kan tildeles hvis husholdnings udgifter beløber sig til mellem 100 % og 200 % af fattigdomsgrænsen (røddig, kritisk). Hvis husstandsindkomsten er mellem to og det maksimale tre gange højere end fattigdomsgrænsen, tildeles gården mellem 67 og det maksimale 100 point (grøn, bæredygtig).

Forklarende noter

Fin score her. Husstandsforbruget ligger 89 % over minimumshusstandsforbruget i DK.

Bedriftsledelse

84

Beregningsvariant: RISE 3.0

Det kan være helt rentabelt at drive en gård ved hjælp af traditionelle metoder, selv på længere sigt. Dog vil ændringer skulle foretages, hvis en dårlig designet ledelsesproces falder sammen med åbenbare uløste udfordringer. Hvor dette sker, er det nødvendigt at ændre gårdens strategi ved at gennemføre foranstaltninger, der inkorporerer bæredygtighed i ledelsessystemer, processer og kultur.

En bæredygtig gårdforvaltning forfølger mål og strategier, der er i harmoni med interessenternes personlige værdier og tager hensyn til de naturlige begrænsninger af mennesker, dyr, miljø, økonomi og samfund; har adgang til den nødvendige viden til at træffe informerede beslutninger; vurderer løbende interne og eksterne risici, så der kan tages proaktive foranstaltninger og ressourcer kan anvendes produktivt, sikkert og rentabelt; dyrker bæredygtige relationer, der sikrer, at omgang med mennesker og interessenter både på og uden for gården er præget af respekt og fairness.

Forklarende noter

Scoren er fin her. Managementstrategien på bedriften skal på en og samme tid arbejde mod økonomisk udvikling, social retfærdighed samt miljømæssig bæredygtighed. Der er opnået en samlet god score for bedriftsledelse. Bedriftens strategi vurderes i et vist højt omfang at ville føre til øget bæredygtighed især på det miljømæssige og sociale område.

Mål, strategier og implementering**100****Bæredygtighedsmål**

De mennesker, der er ansvarlige for forvaltningen af gården sætter bevidste mål, udvikler strategier til at levere disse mål og gennemfører de relevante foranstaltninger. I denne sammenhæng, "bevidste" betyder i overensstemmelse med folks personlige værdier og forholdene på og omkring gården. Den valgte strategi bør have en positiv indvirkning på den økonomiske, sociale og miljømæssige bæredygtighed.

Indhold

Denne indikator dækker både den rationelle (planlægning og prognoser) og subjektive (værdiladede) aspekter af landmandens strategiske udviklingsproces. Udfordringer for at følge mål, strategier og implementering analyseres, og de forretningsmæssige målsætninger kontrolleres for, om de kan komme overens med bæredygtighedsmål.

Bedømmelse

100 point = Landmanden har gennemtænkte mål og en hensigtsmæssig strategi for gården og implementerer dem systematisk. Disse aspekter vurderes både af landmanden (tilfredshed om hvordan han/hun formår at lede gården), og på længere sigt (hvor komplet og gennemtænkt strategien er, og hvor godt det gennemføres). Strategien er også vurderet i forhold til, hvor holistisk den er, dvs. om det tager sociale og miljømæssige aspekter med i betragtningen lige såvel som økonomiske aspekter.

Forklarende noter

Flot score. Selve bedriftsledelsen vidner om en klar strategi og målrettet arbejde i den fastlagte retning. Strategien vurderes at føre til en bæredygtig udvikling især socialt og miljømæssigt.

Idéer og anbefalinger

Den økonomiske del bør der kigges nærmere på, men da der stadig eksperimenteres på bedriften i forhold til afgrøder og husdyrhold vil det tage nogen tid at blive økonomisk bæredygtig.

Adgang til information**66****Bæredygtighedsmål**

Hvor det er nødvendigt, har de ansvarlige for forvaltningen af gården adgang til tilstrækkelige oplysninger og pålidelige planlægningsværktøjer, så de er i stand til at lede gården systematisk og professionelt.

Indhold

Der gøres en vurdering af, om bedriften har adgang til tilstrækkelige oplysninger og pålidelige planlægningsværktøjer, som er nødvendige for at lede gården systematisk og om disse rent faktisk bruges, hvor der er behov.

Bedømmelse

100 point = Landmanden har adgang til alle de nødvendige oplysninger og pålidelige planlægningsværktøjer og anvender dem, når behovet er der for at gennemføre en bæredygtig forvaltning af gården.

Forklarende noter

Middel score. Brug af intern viden/data fra og om bedriften vurderes at være for ringe omkring biodiversitet, vand og jord.

Idéer og anbefalinger

Fortsæt indhentningen af information og gøre det til en fast rutine at gøre det samme med hensyn til vand og naturpleje.

Risikostyring**94****Bæredygtighedsmål**

De mennesker, der er ansvarlige for forvaltningen af gården er klar over de risici og afhængigheder, der kan udgøre en trussel mod gårdens levebrød. De gør alt i deres magt for at minimere disse risici.

Indhold

Denne indikator vurderer, hvordan de ansvarlige for forvaltningen af gården handler på de risici, der udgør en trussel mod gårdens eksistens. Der gøres en vurdering af, hvor meget råderum gårdens ledelse har internt, især med hensyn til at forebygge risici, men også i forhold til at minimere de negative virkninger af eventuelle ugunstige hændelser. Gennemførelse af kvalitetssikringsforanstaltninger er nøglen til at garantere sunde og salgbare produkter.

Bedømmelse

100 point = Alle risici, som udgør en trussel mod gårdens levebrød er kendt og passende foranstaltninger er på plads til beskyttelse mod dem.

Forklarende noter

Flot score. Der tænkes over hvilke risici, der kan være og de er få. Desuden vurderes produktkvaliteten at være i top.

Robuste relationer**75****Bæredygtighedsmål**

Gårdens interne og eksterne relationer er forvaltet på en sådan måde, at der skabes et solidt grundlag for den langsigtede succes. Gården samarbejder med kolleger og naboer, hvor det giver mening at gøre det. Konflikter løses ved overenskomst og ikke ved tvang.

Indhold

Stabiliteten af gårdens interne og eksterne relationer og partnerskaber vurderes.

Scoring

100 point = Stabile relationer er med succes dyrket på og udenfor gården og giver et godt grundlag for dens succes. Gården engagerer sig i fornuftigt og produktivt samarbejde med andre gårde og enkeltpersoner. Konflikter på gården, eller hvor gården er involveret, løses ved overenskomst snarere end gennem tvang.

Forklarende noter

Der er opnået en fin score på emnet. Der er tilfredshed med nuværende samarbejder og ingen konflikter herom eller med andre parter. Positivt, at eventuelle konflikter vil blive håndteret ved dialog. Det trækker ned, at afhængigheden af kunder vil have en effekt på bedriftens eksistens.

Yderligere kommentarer til resultat

Jord: Der kan med fordel foretages jordprøver og humusanalyser, hvilket kan optimere gødningsplanlægningen.

Jord: Bliv ved med at anvende de små maskiner og bruge dybstrøelse som gødning, så kan i ikke gøre så meget andet.

Husdyr: Du nævner at der stadig eksperimenteres for at finde balancen for jeres bedrift mht. antal dyr, race osv. Selvom i måske ikke er helt i mål, så er i på vej. Overvej en mere robust kødkvægsrace.

Næringsstoffer og miljøbeskyttelse: Jordbundsanalyser kunne give et billede af hvor stor en fosformængde, der er tilgængelig i jorden.

Næringsstoffer og miljøbeskyttelse: Med valget af fritgående dyr, så er der ikke meget der kan ændre på dette emne. En forbedring og optimering af udstødningsskasser m.v. er altid et godt valg, men det kræver nye maskiner.

Vand: Det vil være en god idé at se nærmere på vandforbruget og mulighederne for at indføre vandbesparende foranstaltninger, da der kan være besparelser at hente.

Vand: Der kan kigges lidt nærmere på valget af afgrøder. Vælges afgrøder med et lavere vandingsbehov vil scoren forventes at kunne forbedres.

Biodiversitet: Få lavet en naturplan og foretag de anbefalinger der følger med. Start med at værne om den natur, der allerede er på ejendommen.

Biodiversitet: Som nævnt tidligere kan der laves en naturplan, så der kommer mere natur på ejendommen. Tilplantning med skov, flere vedvarende græsarealer, der kun bruges til afgræsning og anden ekstensivering af landbrugsarealerne vil øge scoren.

Biodiversitet: Der kan indføres sjældne racer og afgrøder på bedriften.

Arbejdsvilkår: Overvej at finde mere tid til ferier sammen.

Arbejdsvilkår: Overvej at få aftalt et besøg med en arbejdsmiljørådgiver.

Økonomi: Tag eventuelt en snak med en driftsøkonom omkring emnet.

Bedriftsledelse: Den økonomiske del bør der kigges nærmere på, men da der stadig eksperimenteres på bedriften i forhold til afgrøder og husdyrhold vil det tage nogen tid at blive økonomisk bæredygtig.

Bedriftsledelse: Fortsæt indhentningen af information og gøre det til en fast rutine at gøre det samme med hensyn til vand og naturpleje.

.....

Fremtidige tiltag:

Tema	Tiltag	Forventet implementeret	Sandsynlighed for gennemførsel ¹ (*, **, ***)	Motivation hos landmand ² (*, **, ***)
Biodiversitet	Forvaltningsplan for biodiversitet 1. registrering af naturtyper, arter og levesteder.	Tager en snak med kommunen i 2019	***	**
Biodiversitet	Få lavet et naturtjek af dine arealer med scorekortet fra SEGES	Opkald 2019	***	**
Biodiversitet	Lad døde/ødelagte træer ligge	2017	***	**
Biodiversitet	Læg evt. marksten i en bunke sammen med nogle grene og kviste. Så har du et insekthotel.	2017	***	***
Arbejdsvilkår	Hold x uge/r fri sammen	2019	***	***
Økonomi (Likviditet)	Likviditetsbudget (artikel)	Læser artiklen 2019	***	**
Økonomi (Gældsætning)	Økonomisk optimering og styring af din finansiering (artikel)	Læse artiklen 2019	***	**
Økonomi (Gældsætning)	Analyse af dine strategiske nøgletal (artikel)	Læse artiklen 2019	***	**
Biodiversitet	Flere forskellige afgrøder - grøntsager	900 kvm i 2017 +3600 kvm 2018 (50 arter) +6400 kvm 2019 (bær)	***	***
Jord/Biodiversitet	Flere efterafgrøder i grøntsagerne	2019	***	***

¹ * = lille sandsynlighed, ** = middel sandsynlighed, ***= stor sandsynlighed.

² * = lav motivation, ** = middel motivation, ***= høj motivation.